

॥ श्रीः ॥

॥ कुमारसम्भवचम्पूः ॥

॥ श्री राधाजीमहराज विरचित ॥

KUMARASAMBHAVACHAMPŪ

By

SRI SARABHUTI MAHARAJA

OF TANJORE

With Foreword by

Vedagurur, Vidyavacaspati

P. P. SUBRAHMANYA SASTRI
B.A. (OXON.), M.A.,

Professor of Sanskrit, Presidency
College, Madras

Editor by

Gurubhakta SIKHAMANI, Sasubhakaran
Bachchan,

T. K. BALASUBRAHMANYA Aiyar
B.A.

SRI SANKARAGURUKULAM

PRIRANGAM

Price Rs. 1. 4.

[Postage extra]

PREFACE

Kumtaraambhavachampū is one of the four fine works of the illustrious Patron of Sanskrit learning and literature King Sarbojī II known in Sanskrit literature as King Sarabhājī who ruled over Tanjore from 1800 - 1832 A.D. During his reign he made Tanjore the centre of attraction for all savants in Sanskrit, Tamil and Marathi. Himself a good scholar in Sanskrit and Marathi, he attracted to his court a number of learned pandits and liberally patronized them by grants of land and other rich rewards. His name is immortalized by the Tanjore Sarasvati Mahal Library which he founded and which is named after him. This library is one of the most valuable libraries in the whole of India and has been generally appreciated by all scholars, oriental as well as occidental. It contains several rare, precious, and hitherto unpublished works in all branches of Sanskrit learning and one such work is this Kumtaraambhavachampū composed by the Madaraja himself. It is a very famous work of the Kumtaraambhava of the renowned

Kalidasa and its citation often reminds us of the said Kavya.

We have brought out this edition with the help of the Manuscripts - one from the Tanjore Sarasvati Mahal Library and the other from the Reingan's Mull Library. Our thanks are due to Vidyavagm Vidyavachaspati Prof. P. P. Subrahmanya Sastry, M.A., for his fine foreword and to Pandit S. Subrahmanya Sastry of Tanjore, now at Adyar, our collaborator in all Sanskrit publications, for having kindly gone through the proofs.

Shri Sankaragurukulam
Chirangan

T. K. Balasubrahmanyan.

Foreword

By

Vidyasagara, Vidgarachaspathi P. P. Subrah-
manya Sastri, B.A. (Oxon), M.A. (Madras),
Professor of Sanskrit, Presidency College,
Madras.

From the Lepanishadic age onwards,
many Hindu Kings belonging to the Warrior
caste have been not only great patrons of
learning and art but have been themselves
learned men also. And some of them have
also been distinguished authors as well.

Some modern scholars, notably
Macdonell, who was not only a kindly and
noble hearted but also a kindly and
learned man — a great scholar and a great
to-day in comparative modern times, we
know of not a few Kings of Travancore and
Cochin who were not only great Kings but
great writers and authors of works of
established reputation.

To this class of author-Kings belongs
King Sarbojaya II who ruled Tanjore from
1800-1832 A.D. King Sarbojaya II observed
in full the greatness of the Oriental world
as he it was who organized the famous
Saravati Mahal Palace Library at
Tanjore, by ordering not only the copying
of many valuable manuscripts but also by
spending his valuable time and financial
resources in buying up as many manuscripts
as were available for sale during his
pilgrimage to Benares. It is in recognition of
his unparalleled munificence that the Royal
Library at Tanjore, which is surely one of the
richest and most costly libraries for
Oriental manuscripts, is justly called even
to-day the Tanjore Maharaja Sarbojaya
Saravati Mahal Palace Library.

King Sarbojaya had many learned
salahs under his patronage and patronized
as many as 30 erudit scholars in his
salahs.* There are at least four
Sanskrit-writers to his credit, still preserved
in the Tanjore Library — Sruti-sarasana-
ccaya, Sruti-saxigraha, Mudrā-rakṣa-
sacchaya and Kuntarasambhava-champū.

Of these the last, Kuntarasambhava-champū
is par excellence his best work. The work is
written in an easy, flowing and elegant
style and recalls the kind of famous
expressions and ideas contained in
Kālidāsa's Kuntarasambhava. The Royal

* For details see pp. 60-61 of the "Guide to the
Tanjore Palace Library" by P. P. S. Sastri,
Presidency College, Madras, 1934.

author is conscious of the merits of Bhajasaheb's Ramayana as a standard Champu work and follows in Bhajasaheb's footsteps with an ease and grace all its own.

The same aptness and the occasional and easy flow of expressions, and ideas which characterize our work, contribute to make it as a fit one to be placed in the hands of those who are beginning to make their acquaintance with Classical Sanskrit.

Presidency
College,
Madras
16.8.1940

P. P. Subrahmanyam
Author

॥ ५१: ॥

॥ कुमारसम्भवचम्पू: ॥

॥ श्रीशरमो जेमहाराजनि रचित ॥

प्रथमोऽध्यायः

मृन्मयस्यैव नृणां कालजरासंश्रितानि व्यथितानि -
 १। निर्यान्मृष्यकलङ्कनन्दविगलत्पीयूषधारोलम्पये ॥
 कल्पवृक्षमन्त्रिणोऽप्युत्तमपुरन्दरौ पूर्ये गिरिजावामन
 कल्पवृक्षं विद्यातु मे: शुभकरः श्रीचन्द्रमौलीश्वरिणा
 मातङ्गदेवि त्वं ते शरमनरपते वत्सक्यं मे मकारते ॥१॥
 सौमित्रहृद्योऽवधौ रुचिरमुदुपदे यम्पुष्पाद्येऽमिलापः
 विशालं द्रुमशैलरुकादिकमणिशिलासङ्घसंपातजात -
 रुकीतादोषाभुगङ्गापवहणसदृशाः सन्तु ते वाग्विलासिनः ॥२॥

रासां भोसलवंशनाशे च सुधाधामां यशोजन्मभू -
 देवानामस्य रावलीव नगरी तन्मायुरी विभूता ।
 लक्ष्मीनि त्पन्निवा समन्दिरमपकादृते देवता -
 ग्रहाद्यालमपूरितोत्सवसमागो ललाटिली शोभते ॥ ३ ॥

तत्र श्रीपरमेश्वरचक्रकलाधोरंधरशोभनो
 मालोजिह्वेति पालमौलिकमणेर्विशोऽभवत् प्राकमे ।
 इक्ष्वाकोरिव सन्ततौ दशरथः पद्मश्रीसारवित्

मूवल्लिपुः ॥ प्रख्यातस्तुलगेन्द्रभूवल्लिपुः साहित्यविद्यानिधिः ॥४॥
 तत्पुत्रः शरमोजेमहाराजः साहित्यसाम्राज्यभू -
 भोजो रामकथासुधासमुद्रितं यम्पुष्पकन्धः यथा
 स्तलंकारचमत्किमाररूपदं शङ्खचक्रसन्दर्भतः
 संग्रहयति कुमारसम्भवमत्र चम्पूचक्रवर्धोत्तमम् ॥५॥
 पद्यं हृदयमपीह गद्यरचितं द्योतेन हृदयस्वदे
 वाद्यं पद्यविवाजं तं यमजते नास्वाद्यतां मानसे ।
 साहित्यं हि तयोर्द्वयोरेपि सुधासाधोदयोर्गोमते
 सन्तोषं हृदयाम्बुजे वितनुते साहित्यविद्याविद्यम् ॥६॥

१. प्राप्ति स्मिस्तु नृप सुन्दरतर च्छायो ललासत्कन्दर -
 श्री इति विष्णु रमाने नीजम मनः स्वाच्छन्ध साक्षात्कृती ।
 लोकादो ककुला चलादि नम हा रौ ला गुणी देवता -
 २. सुपो नम हिमाचलो ममि हि ममू मू मो नररमां दि शे ॥ ६ ॥
 मं सर्वे दारे मही पश वि दाधरे वत्सं धरित्रीं पुरा
 दोग्धं रजाद्य गुणस्य यस्य न हि मं सौभाग्यमुल्लुम्बति ।
 इन्द्रोः पूर्णचलस्य लाञ्छनमिव स्व नरिसी कान्तिनी -
 लीलामण्डन स मयं विलनुते यो धातुसम्पत्तिभिः ॥ ८ ॥

मय च, महादेव इव हि मरुतपञ्चपाण्डरे, पुरुषोत्तम इवो
 लकुललस रसीक हलोचने, कमलासन इवोपगत इन्द्र मण्डले,
 सुरलोच इव सुपर्णवंशाधिष्ठाने, कैलास इव स्वर्गमण्डपा -
 वासे, वैकुण्ठ इव इरिणाधिष्ठिते, रत्नलोच इव
 साहस्यगर्भे, पुण्डरीकाक्षवक्षसत इव वनमालालङ्घने,
 काव्यप्रलय इव मान्नायक धातु विनिधे, रत्नसंज्ञा -
 विज हेमरुतपञ्चपाण्डरे, परशुराम इव धरितराज -
 मण्डले, मंगलाकार इव स्वर्णिमुराविचलपुण्डरीके,
 विमोत्पन्नमूर्गावपादिमण्डिते, धुलादमे गङ्गे वृषसदे,
 गङ्गाप्रमयेऽक्षमीषमे, संतन निष्पन्नदामा लुहिनासार -
 धौलरत्न पदमण्डला मण्डि किराता मां नरवरा गुणनख -
 रन्ध्रमुक्त मुक्ता कलान्धेव निमिज्ज वन्दुनिधे, सरिपदवी -
 परिसाम इतवः, सालशङ्का धामका मेका चः स्नानुगत सिद्धां
 वृष्टि काधारिणिराजम्, धातुरस नम रजाक्षरा भूर्जत्वं
 एक सुरसुन्दरीणा मनः, लेखाः, वीचनरन्ध्रेषु दरीमुरगे, न -
 समीरपूरणमेव किन्नरगणोपगामम्, कण्डूलकेतपञ्चवर्णोद्भूत -
 स्मरजगन्ध एव स्नानुसुरभी करण पटुः, वानिहासरव जनेचराणां
 उद्योलिली ला एव सुव्रत उदीपकः, प्राप्ति धन जघन फलो -
 धराणा मय्य भुक्ती नो लुहिनादुर्गमेऽपि मार्गे मन्दमेव
 गमन्म, दिवामीत इव दिवाकराद्गुहालीनोऽक्षधारः,
 इतस्त्वतश्चटुल चञ्चल बालकमरी गणै रेवान्वाविर्लो
 गिरिराज शब्दः, विफलमन्दर कमला पहलां शुभाभा
 किं पुरुषाङ्गानां धरुण एव निररुन्दरिण्यः, कटुल -
 मृगानुकाञ्चन परिक्रांता किराता मां भागीरथी शीकरशीतल -
 देवदारु वन बाल से वैव आ माफ नो दडे लुड, उच्चमुख -
 सूर्यमूरौरे च २२ द्वागु सरः सरसीक डब को धः,
 प्रजापतिरेकाधिष्ठानेति विश्वानि शाकिनी गुणसमृद्धिः ।

किं लृणां मानसी चन्मा मुपमेमे स भूधरः ।
 मेना मुत्पादका मास तस्यां मेना कमात्मजम् ॥
 दक्षाय शान मुक्त स्वतनुरथ सती पूर्वपत्नी पुरा रे -
 रुत्सा हेनेह नीताव जा नि हिम वला श्रीरुधा मेन कामाम् ।
 १. प्राप्ति दाश ॥ प्राप्ति दो वलुरपरजसो वायवः शङ्खशब्दात्
 वाश्वात्मा पुष्पवृष्टिर्जनन दिन समूह प्राणि सौख्याय तस्याः ॥ १० ॥
 जाता रत्न शला किंच शुशुमे वन्धूदिला पार्वती -
 त्याख्यातामिजनं कला प्राप्तिदिनं चान्द्रीव लावधोदया ।
 दृष्ट्वासेचमं दृष्ट्वात्मिनं स्वपं हिमाडेः पितुः
 पुत्रित्वेऽवपुना मूषयदपि स्वेन विमार्गेव तम् ॥ ११ ॥
 सा सौवर्ग पुनीतले सिद्धते ले देशे सरवीभिः स्वमं
 श्री डामन्वम दुधार सकलाः प्रागजन्मविद्या प्रापे ।
 २. प्रापादं स्फुरदुत्तरी नर समस्ता द्वागिरुत्तं वपु -
 स्तस्याः शोभयते स्म धातुरधरा शिल्पं यमो यौननम् ॥
 १२ ॥

प्राप्ति मङ्गः ?

कन्यां तां विभुरान्तिदे सुरमुनौ श्रीसैन्दा शत्रु-
स्मा धर्माद्भी भवितेयमि त्युदित वलमुत्सृष्ट सातीन्तरः।
देवं चन्द्र चलाधरं निजमुला मन्मथलाग ३. तो
भीतो ग्राह्येषुं शशाङ्क न गिरिमानौकेणे सुवन्ताः ॥ १३ ॥
हृदैनेद सासीपिलपरिमकात्पूर्वजानने

शरीरं सत्ये तत्प्रभृति गतसङ्गाः पशुपतिः।
तपस्तप्तुं पश्चाद्वाचिरमुगन्तामीपरिमले

दिमातेः प्रसन्नः ५ सा चक्रसुपगाङ्गेः किततरौ ॥ १४ ॥

सर्वेषां तपसां भूतिस्मृति च योऽनुष्ठान पारुंक्षरी -

गन्धानां फलदायकोऽपि भगवान् श्रीचन्द्रमौली श्वरः।
सोपेन्द्रमहेन्द्रवासुनरुणाद्यैश्चर्यदाताऽपि सम्

संवलपं तपसे चकार मन्मथा केनापि कामेन सः ॥ १५ ॥
प्रणा नायकम् भास्वाशिवर कालतदुन्मुस्थिरः संवृतास्मो

विष्णुमोरो मिरुद्धाखिलाकरणगतिर्योगशायोदितेन।
मार्गेणात्मस्वरूपं मनसि चृतसमाधानयोगे विशुद्धे

गतिः ३१

ध्यायन् धेयोऽखिलानामपि विमुरमजद्योगमार्गे पुराणम् ॥ १६ ॥
एवं तत्र तपस्तपतीन्दुमुकुटे विश्वाधिके योगिनां

पूज्यमापि वेदवृन्दशिशुरैर्लक्ष्ये यथा तत्त्वतः।

भूर्जत्वज्वरुना नमेरु कुसुमोत्तंसा गणाः पर्वते

तास्मिन्नाहुः पयः पावित्रितशिलारम्येऽवसानमिराः ॥ १७ ॥
महोभोऽव्ये तास्मिन् हिमधनशिलावज्रकठिनैः

रुचरागैरालिख्य प्रकटितमदाकेशरमसः।

कथांचिदृष्टः सन् गन्धमृगवृन्दैर्मयि वशा -
दिनमैः शिंशानां ध्वनिषु विननादादममतया ॥ १८ ॥

प्रथम गिरिराजः, १२ खिलजन्मा कन्दक तपश्चर्याणि रम्यगिरिम्

समस्तसुरसुरस्तेमवान्दितचरणा रनिन्दस्य, १३ नवरत्नमन्दाकिनी
निष्कन्दकन्द कासुन्दर वरेन्दु चलाचनचुरजया चन्द्रस्य
भूतिस्मृतीति हासपुराणागमादि प्रालिपादित विश्वविद्यालय
उक्तवचनको विनुरम्बल शय्यायात्म्यस्य, तपस्तपते
भगवतः पुराणतः शुभ्रपायै प्रमत्तां निजां तन्त्रां
द्रव्यमास।

संमृष्टामथ वेदिनां विदधती पुष्पाणि सर्वाणि सा

अल्पार्थान्यथ चिन्तयती निधमवि ध्वयनि राधांसि च।

महिर्भिः सममानमन्त्रमुच्यते चरन्त्येवं प्रचारे स्तदा

देवं तं तपसि स्थितं गिरिसुता शुभ्रपायाऽतोषयत् ॥ १९ ॥

शुभ्रपां तन्वती त्वं हिमगिरितनया देवदेवस्य तावत्

काले काले न जातु भामलावनमजत्सौकुमार्यान्किताऽपि।

तन्मूर्धोरांसचन्द्रस्रवदभूतरसैः शान्तसावित्रकेदा

हमागन्ती देवदेवं हृदयसरासिगात्रमन्तरे मङ्गलाय ॥ २० ॥

देवास्तारकवीर्यताः सुरकले वृत्वाऽग्रतो वै चसं

धामावाप्य तदा विषण्णवदमा नत्वा विधिं वृष्टिवुः।

विश्वोत्पादमरुतगणाय चन्द्रते मूर्तिभ्यं मिश्रते

माहात्म्यं भवतास्त्वदेकसुगमं नेशा वयं वेदितुम् ॥ २१ ॥

त्वं हेतुः सन्दलस्य नास्ति भवतो हेतुः समस्तस्य च

तन्मोऽन्तस्तव नास्त्यवगपि तथा स्वस्म्येष्टे भवान्।

नेशाः कश्चन वेऽस्ति शाश्वतगिरामस्याक्रमस्त्वां विदु-

निलिपे पुरुषं परात्परतरं यो तन्महोपादिहम् ॥ २२ ॥

इत्यादिस्मृतिभिः प्ररन्तवदमो वेधायतुभिर्मुखैः

प्रत्युचे दिदिनान् गथापुरमुखीका भवन्तो न किम्।

इन्द्रादेः पुत्रिशान्दे पुत्रितपुरावस्यं वृतः कारणा -
दित्युक्ते विधिना सहस्रनयनो वाचस्पतिं प्रेरयत् ॥ २३ ॥

अथै गनपतिरयं शत्रुविघ्नो राडात्मस्मरणं
 ज्ञानः ज्ञानरोऽवलिप्तहृदयो यस्तारकारयोऽसुरः।
 लोकोपलब्धधूमकेतुरिव स स्वस्वाधि कारोचितो -
 नस्मान् पीडयति प्रसह्य कालेनस्तस्ये। एते तुर्मते ॥ २४ ॥
 प्रसौ चण्डमानुर्यथाकालकुसुमतपकुडि हासस्वभावेऽपि
 कलकलस्वस्म पुरोविलासकोपि च कमलमुकुलविचरुमात्रोप
 मुक्तमातपं करोति। एष शशाङ्कोऽपि निरुगि। हिदुबलोप
 चया पचयो दयास्तमयोऽपि सर्वदैव सुकलाभिः कलाभिः
 स्तं नि केवमाणः केवलां हरचूडामणीकुलां कलां न
 गृह्णाति। अयं च रुदागतिः यथा स्वस्य सिद्धतारतम्य -
 गतिवेगोऽपि तादिलारोधानमुत्सुमपतनममात्राचरन्ता
 निलोपस्यमावहति। अमी च वसन्तादयोऽप्युत्तमः
 उपायथस्वस्वत्तुल्यं ज्ञातयोऽपि मुगधैव स्वपुष्प
 उभाभारमागरका उधामपाला इव संततमेव तमुप
 स्ते। एष च रत्नाकरः स्वस्वकालोचितकारिणाम
 मुक्तादिरत्नविकरोऽपि तदुपायमयोग्यानि रत्नानि
 यथाचरं जलीकमाण उपदीधरोति। एते च माज्जलम
 मानमाणमस्तथा वासुकि प्रसुरा मुजसुमाः स्मिरुदीपता
 मापन्नास्तमुपसेवन्ते। किं कडुना, महेन्द्रोऽपि नदनु -
 ग्रहाचरं प्रतिपालयन् कवचकुक्षौ नूतनपुष्पोपदाभिः -
 स्तमाराधयति।

१) आसे वरमानोऽपि स एव मुच्यैः किं नति लोचनित्यं दुरात्मा।
 प्रतिमुद्याभिः प्रशमं प्रकाशान् लूप करैरिति सुखरुचम् ॥ २५ ॥
 किं न च नन्दनपादयो विराचिताः स्तोथानगुम्भिडुमा -
 स्तेनासौ सुखसुन्दरीभिरधुना मन्दीकृताभिस्तथा।
 उद्यद्वा उपमुदीर्घतापमरितश्वास्व यत्तत्क दुःखं
 यत्तत्तमो। निवहारसुन्दरमुचं सच्यामदैवी ज्यते ॥ २६ ॥
 शरङ्गणमुत्पाद्य मेरोर्निजमन्मसररतीरलीलाचलत्वं
 नीताये स्वस्तद्विद्याः कन्दकालिनीतेन नीताऽन्तमवापीः।
 स्वर्गोद्योमिर्विद्यायै स्तादुपहतिमयान्त्रिभन्ते विद्याया
 दत्तं हव्यादिदम्यिफहरति कली यज्जमिर्द्विचकाशत् ॥ २७ ॥
 किं योच्यैः भवसं जहार स कलादिगुडस्य कलागिनिं
 मूर्तं स यशसः स्वरूपमिव नस्तस्मिन्नुपाया वृथा।
 उदे वीर्यवैद्यमयानि विदुते व्याधौ यथा तज्जाम -
 प्रत्याशाऽपि न यत्सुदर्शनमदः कण्ठेऽपि तं निवृत्त ॥ २८ ॥
 दान्निवस्तस्य मेघेषु पुष्पलावर्तचार्दिषु।
 अस्मस्याति तयाघातडीमं निमित्तदिग्गजाः ॥ २९ ॥
 तस्मादस्य दुरात्मनः प्रशमने रेनान्ममीप्सामहे
 तं कृत्वा पुरतः पुनः भियमसौ प्रत्याहरेद्रोडमित्ता।
 इत्युक्ते गुरुणा वचस्पथा जगौ वाणी सरोजासनः
 नामोऽयं भवतां भविष्यति परं कालः उतीक्ष्यो भवेत् ॥ ३० ॥
 मन्तः ज्ञासवरोऽसुरः पुनरसौ मन्तः शयं नाहति
 ह्यो न स्मृते विषहरति तं हन्यान्महः शंभुम् ॥
 नान्यस्तं विषहेत संघति महादेवः करं ज्योतिषां
 ज्योतिषैव मया न वाऽपि हरिणा निरालम्बः कथित ॥ ३१ ॥
 शंभोः संघमनिश्चलं पुनरुत्तरेण चित्तं समा -
 उष्टुं हे विदुषा यतध्वमधुनाऽयस्मान्मलोद्यमम् ॥
 वेष्टुं वीर्यमुमासमेत तदनु जादुर्मनः धूर्जटे -
 रात्मा तारक निगुडेण भवतां क्षेमं सदा धारयति ॥ ३२ ॥

इति व्याहृत्य अन्तर्हिते सरासिजसरुने महेन्द्रमुरगा
 काङ्क्षिमुखा मन्मसा कृतकर्तव्यनिश्चयाः सन्तः पुनरपि
 विवस्वजगतादिर।

तत्तन्मार्गं द्विगुणं त्वरेण मनसा कन्दर्पमागच्छतु
 वृत्तारिर्भद्रोऽयं चापमकलाभुचारु कण्ठे निजे।
 ॥ ३३ ॥
 इति श्री भोक्तुलुल जलधि-सौस्तुम्यो लवसुं चर-
 तुलुल जलधरामनुभार शरभोमे महा राज विरचिते
 सुभारसम्भवनमहचम्पु नाट्ये ५ वम ॥ ३३ ॥

द्वितीय ॥ ३३ ॥

तस्मिन् लक्षणां स हस्तं मुगधदध हरेर्लक्ष्मणासीत् प्रभूणां
 प्रायेण स्वाभिलेख स्वफलपरतया गौरवं च-चलं इच्छत्।
 सुत्राभ्यां दिष्टभूमिः सफादेमनासे गो मर्त्यराशौ स्वभूदन्ता
 गृह्यन् वस्तुं मिथस्तं चरचमल समारम्भमे वञ्चयाम् ॥ १ ॥

देवाशाप्य कार्यमिस्मि लव तत्त्वर्तु स्थितः केन वा
 तावतामकलो दानिर्मज्जायिषा दीर्घं तपस्तपते।
 सोऽयं सांष्टिलायकस्य धनुषः स्थानमे निदेशास्थितः
 कस्ते मुनिमसंमतोऽभिलषति स्यादेव सुभूजितः ॥ २ ॥

राज्ञोः दस्य लकाय नीतिनिपुणस्याप्यर्चयामौ मया
 वाच्यौ तौ वद पीडयामि मनसा कामेदपत्नीवृताम्।
 त्वं वा-दस्यधुना करोमि सुतनुं तं त्वद्वशं त्वं चम
 धूतः कोपयामा तमोमि सुहृतीं तं पुष्टं शय्याश्रयाम् ॥ ३ ॥

विद्यान्तोऽभ्यन्तं लकायुपादिदं वस्तुं प्रसीदधुना
 स्वाभिल मासकसायकारितमन्तः स्त्रीभोऽपि भीतोऽस्तुः
 पुष्टास्त्वोऽपि वद उष्टाद्वशतो लब्ध्वा रुशयं मधुं
 लुप्यसे दग्धं विनाकधनुषः शंभोऽयं धैर्यमुत्तिमः ॥ ४ ॥

उक्तेषां वदन्तं समदं तं मरुत्वान्
 समाभ्यान्तापादे स्वसंकाहितेऽपि
 वृत्ताभ्यां शक्तिं वदन्तं समाधि
 करे त्वं च वस्तुं मम दे रुशये ॥ ५ ॥

एतदं तेऽहमवेमि तत्त्वर्तु गुरुभ्याम्यय कार्ये भवान्
 ॥ ३३ ॥
 अशक्ये भवता नृपाभ्यामपि येऽप्यशंसता विमुक्ते
 आणानां उतिपन्नकल्पमिदमेवास्माद्विरज्यावर्तितं
 सेनान्यं भवकीर्णसंभवममी वा-दकान्ते मरुतिमुत्तिमः ॥ ६ ॥

स च त्वया हरोऽधुना समाधियो गमास्थितो
 यथा हिमाद्रिदन्तका हलान्तरो भवेत्तथा।
 यतस्व सा निषेगतः पित्रस्तपस्कवा स्थितं
 निषेकते हरे लामित्युदन्त एव विभुतः ॥ ७ ॥

काम त्वं कार्यद्विदये उज मरुति लवानन्मलभयं यशःसा-
 निभं ते साहचर्यमप्युरापि भविता नुच्यमानोऽपि देवैः।

इत्याशाप्यैनमुच्यैः परिमलसुरभीमूलदिङ्गुडलां ता-
 मिन्दो मन्दारमाला मादित मनसि जाये शम्भवाः स हर्षितः ॥ ८ ॥

उच्यते स मकरध्वजः ऐश्वर्यलुम्भस्थला स्थालाव दन्तशेन
 सुरपते इति तले लोचनं लिलाङ्गः ॥ ३३ ॥
 उच्यते स मकरध्वजः ऐश्वर्यलुम्भस्थला स्थालाव दन्तशेन
 सुरपते इति तले लोचनं लिलाङ्गः ॥ ३३ ॥
 साशङ्क्या रत्ना चानुसृतः शनैः शनैः देमवतं स्थापना-
 भक्तमुपजायमानम्।

दादा भगवन्दे दादा निजालिनि मुनीनां मनो -

१. अने चरणे पर मधुरमूलमणे मूलतः ।

तच्छेषानि रमे दिशं भजन्ति यदनाथाश्रितां

शुचा दिवादि द्वाविणा निलामिपादि न्यशसीत् ॥ ६॥

प्रारंभिक गणित पुरोष संहिता सुतानुषंग दसपत्र लो० अ० फे०

[illegible]

As'd'ok. सत्य स्मृत उ सूने अ सरल विरगुन्मार नोमा सरामा

निर्गन्धं धारिद्र्यं च सुममरि कर्म वर्तते तत्रिहृष्टम् ॥ १०॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ५ ॥

संस्कृत विज्ञान विभाग संस्कृत विभाग संस्कृत विभाग ॥ १११ ॥

~~Handwritten text, likely a signature or name, written upside down.~~

रुक् कुलिपाल मुन्मदा मुगावली वने वने।

प्रश्न मासिक मूल्य निर्धारण का सूत्र क्या है ?

वि. नो. ५ वि. पूत सारज र व. न. ० उ. ना. द. सु. न. द. र. ॥ १२ ॥

काय वि. पुरुषर-जीपां ॥३॥ सुखेद वि. रजः।

॥ हृदये । उमानाममवना, २९१० । हृदये । १३॥

[illegible]

ममलो ज्ञ ममो निग्रहय हलजयलना ज्ञयि कपं। चिदादि
नेशांकभूतः।

ਜਾਂ ੨੨੧ ਸਾਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਭਾਸ਼ਚੰਦਰ ਜਾਂ ੨੪੦ ਸਾਲ ਦੇ

रह्याच । डिपया विवत्ररखिल इन्द्रालि म. वं मिथ. ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

एवम् अलिखित लोचनमात्रे मुग्धा २१, ३, १५ अक्षरान् ॥ १४ ॥

माउ-फ-कारे चरिते जदों चरेछ

समो जगति - मायुरं सः यानुशगम् ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥

प्रादुर्भावः परिपूर्णः ॥ १५ ॥

२. संज्ञा का प्रयोग गीति का लोप ला भि-

(वि.) वि. ल. च. पु. पु. मे. वि. नरेण प्रिण्डरमम्।

तस्मात्तस्मिन् अक्षरान्तरं पुष्पगुच्छं रत्नमिति

फलन मरुत राखवा दोमिरा शल वृता ५५ स्वीत ॥३३॥

दूरः शूलान्करोति रक्तविट्पमानसः ।

हरः सुतायुः १०१ ॥ १० ॥
प्रान्ते २०२५ विद्वानां न प्रमोदः ॥ १० ॥

अथ ललाटद्वारा वा सउ चोष्णिग हेम वेध ललो

मगवान् नन्दी मुखात् पश्चिमादि संशया चापलां मा पुरु मेति
गगान नन्व शास्त्रे ।

निदेशानुसारं सूक्ष्मं महो

३॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

२३) पाण्डव राजा विशालपुर देश के राजा का रूप में चित्रण: ॥१८॥

१५७८९१०१११२१३१४१५१६१७१८१९२०२१२२२३२४२५२६२७२८२९३०३१३२३३३४३५३६३७३८३९४०४१४२४३४४४५४६४७४८४९५०५१५२५३५४५५५६५७५८५९६०६१६२६३६४६५६६६७६८६९७०७१७२७३७४७५७६७७७८७९८०८१८२८३८४८५८६८७८८८९९०९१९२९३९४९५९६९७९८९९

देवदारु लरु के फलसहस्रकलासीनं ललाचिरो ग रुमुपित -
 ललाचिरो ग रुमुपित - मज्जु सो न्ना ह मरा कलाप मारु रं

वैष्णव सुन्दर लता कुटी मुजडा, सो लता ह मदी द लाय मारी
परा वि सदा वि गला सु सूत्र कला सं कठ क म सं ल गा चिद-

महाविद्यालयी गुरु शिष्य संबंध का १०० वर्ष का
मीलान शेरवी कायें दृष्टान्त भासा शिष्य शिष्य के रूप में

श्रीलिंगम गुरुद्वारा विरचितं तत्पश्चात् श्रीलिंगम गुरुद्वारा -

प्रा. इ. सि. वा. नृ. सि. सं. २२०० मा. पा. मा. चार सि. वा. नृ. त. र. ३०२

२५ नवंबर १९५५
 २६ नवंबर १९५५

तत्त्वार्थोद्दिगुणत्वरेण मनसा चन्दर्पमागता लृप्ती
 वृत्तारिर्भदमो ऽपि चापमकला मूचाऽऽ मणे निजे।
 प्रसङ्गात्मसुहृन्मयोः करतले न्यस्तऽरूनामुद्यो
 भूत्वा प्राम्नालि रणतः सुरपते रासी दुदारा दृतिः॥३३॥
 इति श्री भोक्तुलजालधे-दौस्तुम चोल वसुंधरा पुरंधर-
 तुलजात्महारमनुभार शरभोमि महा राज विरचिते
 सुभारसम्मन्महचम्पु नाये ३४मऽध्यायः॥

द्वितीयऽध्यायः

तस्मिन् शृणां स हस्तं युगापदं दरेल्लिङ्गमासीत् प्रभूणां
 प्रायेण स्वाभिलेख स्वफलपरतया गौरवं चञ्चलं इमात्।
 सुप्रामणा दिष्टमूर्तिः स पादे मनासे गो मर्त्यसिद्धां स्वमूर्ध्ना
 गृह्णन् वक्तुं मिथस्तं चरचरत् समारम्भमेवं प्रचारम्॥१॥

सुप्रामणा
 = इति
 दिष्टमूर्तिः
 = इति

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

देवाशापय कार्यमस्मि लब्धं तत्त्वर्तुं स्थितः केन वा
 तावत्साधकलोकाभिर्जगदधिका दीर्घं तपस्तपते।
 सोऽहं संदितासायकस्य धनुषः स्थानमे निदेशास्थितः
 कस्ते मुनिमसंमतोऽभिलषति स्यादेष सुभूजितः॥२॥
 राज्ञोः दस्य तवाद्य नीतिः निपुणस्याप्यर्थं चामौ मया
 बध्यौ तौ वद पीडयन्ति मनसा दामेकपत्नीवताम्।
 त्वं वाग्दस्यधुना वरोमि सुतनुं तां त्वद्वशं त्वं चम
 धृतः कोपनया तमोमि सुहृतीं तां पुष्टं शय्याश्रयात्॥३॥
 निष्ठागतिं जगतां तवायुधविदं वयं प्रसीदधुना
 स्वामिन् मामकसायकादितममः सजीमोऽपि भीतोऽस्तु
 पुष्टास्त्वोऽपि तव वस्त्राद्वस्त्रात्ते लब्ध्वा रुद्रायं मयुं
 चतुर्गमिदमहं विनाकधनुषः शंभो ह्य धैर्यं चतुर्भिः॥४॥
 प्रयेयं वदतां समदं तं मरुत्वान्
 सुमातुल्यपादे इव सांकाहितेऽहं।
 कृतात्मीय शक्तिं वदतां समाधे
 सरते त्वं व वयं मम दे सहाये॥५॥
 राहं तेऽहमवैरि तत्सलु गुरुधाम्यद्य कार्ये भवान्
 प्राराध्यो भवता वृषाद्वानेपयेऽप्यारंभता विभुम्
 कानानां इति पन्न कल्प मिदमेवास्माच्च रज्ज्वा रचितं
 सेनाय्यं भवन्तीत्यसंभव ममी वाग्दहन्ति गच्छेदुहिः॥६॥

स च तस्या दरोऽधुना समाधिगे गमास्थितो
 यथा हि मातृदन्तना हलान्तरो भवेत्तथा।
 यतस्व सा निमोगतः पिनुस्तपस्वका स्थितं
 निषेवते ह्यं तामित्युदन्त एव निधुतः॥७॥
 काम त्वं कार्यहि द्वे उग्र भद्रित तवानन्मलमं यशाः स्या-

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

यथा च
 मन्त्राणां
 नाम

त्विहं ते साहचर्यं नमः पुराये भवितानुच्यमानोऽपि देवैः।
 प्राराध्यो नमुच्यैः परिमलसुरभीमूल दिङ्मण्डलां ता-
 मिन्दो मन्दारमाला मादित मनसि जाये शम्भवाः स हर्षितः॥८॥
 अथ स मन्दारजः ऐरावतकुम्भस्थला रुद्रालम्बकदेशेन
 सुरपते इति तले लोचला लिलाङ्गः प्रमिसतेन सहायेन माधवेन
 साशङ्कया रत्ना चानुसृतः शनैः शनैः हेमकलं स्थापवा-
 म्भमसुपजमगा म।

तादा भूमिपदे तदा निगमिनां मुनीनां मनो -

विमोदकरणे पटुर्मधुरभूतमनोभूततः।

तयोष्णानिरणे दिशं भजन्ते दक्षनाथाश्रितां

शुचा विगमि दक्षिणा अनिलामिच्छादिन न्यश्नसीत् ॥ ८ ॥

आशि मगलपुत्रोऽस्य सुतनुपदस्पर्शलेखान् नयेत्

स्वच्छादारभ्य पुष्पाण्यभजत सक्कला वोगमुत्तम दानीम्।

स्य श्रुत उच्यते भूमरतारिभूतमारुतामा सरामा

निगन्तिधं कारिदिरं सुसुममपि कर्मो वर्णलोऽतिप्रसूतः ॥ १० ॥

अमुर्धलेन्दुवकुणि पलाशान्मपि तत्तद्वपम्।

वसन्तसङ्गतारण्य स्थलीनां वस्वराद्वचत् ॥ ११ ॥

। प्रियाल वृक्ष मञ्जरी रजः कणौघ विह्वलित -

स्वकुक्षिपालमुन्मदा मुगावली कने कर्मो।

युक्ता मानिनीमनोमिद्वारि चान्दकश्रेणः

विदोऽपि चूलसारमस्वदुःठनादसुन्दरः ॥ १२ ॥

तत्र विपुरुषश्चीणां गान्धेयु स्वेदकिन्दवः।

॥ स्थाने । इमानामभवन्नादेशः स्थानिनामिव ॥ १३ ॥

प्रथमं तत्र तपस्वमनो महर्षिः प्रचाल संप्रभुतां वसन्तलक्ष्मी -

भवलोचन मणोनिग्राह्य दृष्टव्यत्वा शब्दे कथाचिदादि

नेशंकमूढः।

तं देवं मदने गृहीत सुमनश्चापे प्रपत्ने समं

रन्याप विमया विवत्रुरखिलद्वन्द्वानि भावं मिथः।

लोलकचः विमया समं मधु पथौ पुष्पैश्चपात्रे मुगाः

स्पर्शमीलितलोचनमपि मुगी शृङ्गा दक्षद्वयत ॥ १४ ॥

गण्डूकचारे कारणे उदयो दरेषु -

रमणेभ्योऽपि मधुरं सद्यानुरागम्।

प्रथमं मधुमिरुख्यमपि विमये

आदाद्वन्द्वविहगः परिपूर्णशङ्खः ॥ १५ ॥

शमजल कारिद्विगीति कालोऽह ताभि -

विह्वलितरुचि मुचुम्बे किंमरेण विमयम्।

तरुमिरादि जलानां पुष्पगुच्छस्वामीनां

फलमरुचल शारदा दोर्मिशालि श्रुताऽऽसीत् ॥ १६ ॥

हरः सुलाक्ष्मणेरीतिरप्यविदिम्यमानसः।

प्रान्तेऽप्यरेषु विद्वानां न प्रमादोऽस्ति जानुचित् ॥ १७ ॥

प्रथमं ललाटद्वन्द्वारणो वामदोष्ठाद्विलहेमवेचलतो

भगवान्मन्दी मुखार्थलोकादुत्पलसंशया चापलां माधुर्यमेति

गणानन्वशात्।

निचमपुत्र सुनिश्चलममरं मूकाण्डमं तत्तद्वनं

वगन्तारोपमुगाप्रचारमम वलच्छासनात् दामनम्।

विधं न्यस्तामिवास्व दरिद्र्यं त्वन्मा प्रयागे पुरः

शुद्धं दानव रवा विशलपुररिणे दग्निरास्वदं चित्तमः ॥ १८ ॥

प्रथमं रुमन्मन्त्रः इमं वल्लभमपि त्वदायां वेणुचर्मस्तिरणं

देवदारुतरुवेदिममद्यमद्यसीनं लकाधियोगसमुचितं -

वस्थानसुन्दरतरादुतिं मुजङ्गमोन्नद्धमरादलापमासुरं

पञ्चविंशत्त्रिगुणशसूत्रजलमं कण्ठप्रमसं सगाधिका -

मीलानं शैरवी त्वयं दधानं मासा शिरः शनिमस्तुल्यं

स्तितोमिलाग्रतरा विस्फान्दितपश्चमालादि चित्तमममम -

वाडामिवावृक्षसंरक्षमापासाधारमिवानुकरद्वयम्

प्रनारुद्धाया निजलया प्रद्वेषमिव निजलनिजलम्

अद्वेषितामिनीमिलालाल नेत्रज्वालाशालाभि -

॥ तन्मात्रं दिगुणं त्वरेण मनसा चन्दमसा लक्ष्मीं
 वृत्तारिर्दमोऽपि चापमखला मुखात् कठे निजे।
 ॥ प्राञ्जल्यं त्वं सुहृन्मयोः करतले चरन्तः स्तूनामुद्यो
 भूत्वा प्राञ्जलि रघुतः पुरते रासी दुवारा वृत्तिः ॥ ३३ ॥
 इति श्री मोक्षलाल जलधे-दौस्तुभ-चोल वसुंधरा पुरं चर-
 तुल जलधर राजकुमार वारभोजि महा राज विरचिते
 कुमारसम्भवनमहाकव्ये प्रथमोऽध्यायः ॥

द्वितीयोऽध्यायः

तस्मिन् शृणुं सुहृत्तं मुगधदध हरेर्लङ्घितासीत् प्रभूणां
 प्रायेण स्वाभिलेख स्वफलपरतया गौरवं चञ्चलं इमात्।
 • सुत्राणां दिष्ट कुम्भः सपादेमनासे गो मर्त्यसिद्धिं स्वमुद्यो
 गच्छन् चन्द्र मिथस्तं चरचरत समारम्भमेव चकारम् ॥ १ ॥
 देवासाय च कार्यमस्मि त्वं तत्त्वर्तुं स्थितः केन वा
 तावतामकलोदानिर्मलधिया दीर्घं त्वस्तपते।
 सोऽहं संहितासाम्यं च धनुषः स्थानमे निदेशास्थितः
 कस्ते मुनिमसंमतोऽभिलषति स्यादेव सुप्रजितः ॥ २ ॥

राज्ञोः दस्य तवा च नीति निपुणस्याप्यर्थं चामौ मया
 वाच्यौ तौ वद पीडयन्ति मनसा चामेव पत्नीनुताम्।
 त्वं चाप्यस्य धुमा वरोहि सुतनुं तां चन्द्रशं त्वं चम
 धृतः कोपयता तनोमि सुहृतीं तां पुण्यशाय्यायाकर ॥ ३ ॥
 निष्कान्तिं भवतां वचन्युपादिदं वसुं प्रसीदधुना
 स्वामिन् मामक सायका रितमन्तः ह्यीमोऽसि भीतोऽस्तु
 पुण्यराजोऽसि त्वं चन्द्रादन्तराले चन्द्रा रुद्रायं मयुं
 • वृत्तमेव चन्द्रं विना कथं पुनः शंभोऽयं दैव्यं वसुतिम् ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥
 अथेवं वदन्तं समदं तं सरत्वात्
 • समान्तात्तपादं स्वसंकाहितेऽथ
 वृत्तासीत् राजा चक्राव समाधि
 सरते त्वं च वसुं मम दे सद्यो ॥ ५ ॥

रात्रं तेऽहमेवैमि तत्त्वत्तु गुरुष्वप्ययं कार्यं भवान्
 प्राशयो भवता वृष्णादुनेष येऽप्यारंभता विमुम्भ
 कानानां इति पन्न कल्प मिद मेवास्माच्च रजार्थं तं
 सेनायं भवतीत्यसंभव ममी वाच कान्ति महेन्द्रिः ॥ ६ ॥

स च त्वया हरोऽधुना समाधिगे गमास्थितो
 यथा हिमाद्रिचन्द्रका हलान्तरे भवेत्तथा।
 यतस्व सा निरोगतः पिनुस्तपश्चका स्थितं
 निषेवते ह्यं तामित्युदन्त एव निभुतः ॥ ७ ॥

काम त्वं कार्यहिदये उम मयि त्वं त्वानन्मलमयं यशसा
 • मित्रं ते साहचर्यमन्मधुरावि भविता मुन्यमानोऽपि देवैः।

॥ ८ ॥
 इमासाप्येवमुच्यैः पारिमलसुरभीमूल दिङ्मण्डलां तां
 मिन्दो मन्दारमाला मादित मनसि जाये शरणाः सुहृदि ॥ ८ ॥

॥ ९ ॥
 अथ स मन्दारमालाः ऐरावतकुम्भस्थला स्थालाम रक्षितेन
 सुरपतेऽस्ति तले गोपला लिलाङ्गः अस्मिन्नेन सुशयेन माधवेन
 साशङ्कया रत्ना चागुस्ततः शनैः शनैः हेमवतं स्थापय
 अममयुगलममगा म।

तादा भस्मपदे तदा विजयिनीं मुनीनां मनो -

उज्ज्वल चरणे चतुर्भुजभूषणममोभूषितः।

तयोष्णनिरणे दिशं भजति यक्षनाथात्रिणां

शुभा विगापि दक्षिणा अनिलमिच्छादेव न्यक्षसीत् ॥ ८॥

आशि भगवन्पुरोषस्कृत सुतनुपद रूपरलितान्नेत्रेभ्यं

स्वच्छादारभ्य पुष्पाण्यभजत सकला वोकचक्षुस्त्वदानीम्।

स्य स्कृत उसूने भस्मरतातिरभून्मामा सरामा

निगन्धिं कारिद्वारं सुसुममपि कर्षो वर्णलोडति उद्विष्टात् ॥ १०॥

अमुर्धलेन्दुं वक्राणि पलाशान्मपि तन्मन्त्रम्।

वसन्तसङ्गतारण्य स्थलीनां वस्त्रादुचल ॥ ११॥

। प्रियाल वृक्षमन्जरी रजः कणौघ विहिनित -

स्वकुक्षिपालमुन्मदा मुगावली कने कर्षो।

चुक्कम मानिनीमनोमिद्वारि चान्द्रकक्षिणः

विदोडपि चूलसारजस्वक ० उनादसुन्दरः ॥ १२॥

तत्र चिं पुरुष रञ्जीणां गणेषु स्नेद विन्दतः।

॥ स्थाने । इमांमाममवन्नादेशः स्थानिनामिव ॥ १३॥

। उच्यते तत्र तत्र स्मृतो महर्षिः । उच्यते संभूतो वसन्तलक्ष्मी -
मवलोक्य मनोनिग्रहय हलजयत्ना उच्यते कथां चिदादि
नेशां कभूतः।

तं देशं मदने गृहीत सुमनश्चापे प्रपन्ने समं

रत्याय विषया विवत्रराखिल इन्द्राणि भावं सिधः।

लोलम्बः प्रियाया समं मधु पयो पुष्पैकपात्रे मुगाः

स्पर्शमीलितलोचनम्पि मुगी शङ्ख दक्षुष्यत ॥ १४॥

गण्डूषकारे चारिणे उदयो करेणु -

स्मृतो मगन्धि मधुरं स दद्यान्नुरागम्।

प्रथोपमुक्तमिस्वरवदमपि प्रियामै

प्रादादुच्यते विदग्धः चारिपूर्णरागः ॥ १५॥

शामजल चणिकाभिगीति कालोद्गताभि -

विहितारुचि चुचुम्बे किं नरेण प्रियास्यम्।

तरुमिरुचि जलानां पुष्पगुच्छस्त्वनीनां

फलमरुचल शारवा दोर्मिरा श्लिष्टता ५५ सीत् ॥ १६॥

हरः कुलायु रोमीति रथाविद्विष्मानसः।

प्राप्ते श्वरेषु विद्वानां न प्रभावेऽस्ति जातुचित् ॥ १७॥

। उच्यते लता गृह द्वाग्गतो वास उद्योष्टि त इमं केवलतो
भगवान्मन्दी मुखार्थे लोचनानुल्लिखं सया चापलां मा पुरु मेति
गणानन्वशात्।

निवृत्तमण्डु सुनिश्चलप्रसरकं मूकाऽजं तत्क्षणं

शान्ताशेषमुगा उचार मम वस्तुच्छासनात् कामनम्।

। चित्रं न्यस्तामिवास्व दूरनिष्ठं त्वन्मया उपाये पुरः

गुडं पान्थ स्वविशालपुरारेणे द्यागि रूपदं चित्रजः ॥ १८॥

। उच्यते रु मन्मदाः इमं वत्सामपि त्वदायां वेणुचन्द्रमस्तिरणं

देवदारु तरु वेदिकमध्यमध्यासीनं समाधियोग समुपिता -

वस्थान सुन्दरतरादृतिं मुजङ्गयो न्नृजरादलापमासुरं

कणविसक्त विगुण शसूच जलमं कण्ड प्रम सं सगाधिर -

नीलां शैरवी त्वयं द्यायं मासा शिरः निवृत्तस्तेषां

स्तिमित लालसा वि स्थाने तत्र स्मृता लाक्षि चित्तमममु -

वाहमिवा नृक्षि संरम्भ मापा माधारमिवा नृक्षि

उन्तरुष्ट प्राणा मिलितया प्रदुर्मेपासिव निवाते निवृत्तम्

उच्छेदितास्तीमिल लालसे देव उभा ला ला मि -

प्रकाशं पाते भवे मनसा श्रीसितं द्रुतम् ।
इत्यादिभिः प्रमुमुजे कृतमन्दास्मितो हरः ॥ २२ ॥

तन्मात्रं तु सुभासु चोऽपि विराजन्त्यापारमिच्छन् हरं
वदन् । लक्ष्म्यं मुमास्मस्मकरो नगैर्वीरिमाकर्णयन् ।
सद्यो बह्निमुखं विविधसुरवराः कीदो मया सन्दधे-
चापे जगत्सुभासुखे जिनमनो मेवाणि स्वर्णपि ॥ २३ ॥
अथ स महादेवः । प्रलम्बितोपनतमिन्दुश्चक्षुः । जितेन्द्रियतया
पुनर्निर्गृह्य स्वमनो विचारकारणं दिदृक्षुः दिङ्मुखोऽप्युदासीनः ।

अथ गान्धर्व्याचारं नतमुज्ज्वलं रत्नद्वयमामुष्मजानुं
धनुः काण उवाच । स्थिरमथ मयं पश्यतः शूलपाणोः ।
अथ विभूतोऽग्निरुच्चैर्निर्दिलम्बमनसैः । उद्यमसंरम्भयोमा-
लम्बकं भस्मशेषं व्यरचयदासिलैर्दुष्टैश्चक्षुः खलूयः ॥ २४ ॥
तं विद्वन् लज्जोऽवमज्ज्य हर महादेवो महाकायं
कृममोलः शपातो मयाऽथ वानितासंनिधौ दामेच्छमा ।
भूतैरन्तरधात्समं गिरिसुताऽप्यालोच्य तं निन्दन्
वामोऽपि कृममास साद भूमिः सलज्जा विभुः ॥ २५ ॥

मनसं

अथ रातिरात्रिं मोहादिहृलाक्षी सतमर्तु-
हरं नयन् हुताशज्ज्वाल जालाभं वरधाम् ।
स्वपादे मुकुटालिख्यं लोचनममं विदुः क्वा-
विलुले तद्दृष्ट्वाऽभूत् कालराः किं न नाथः ॥ २६ ॥
स्य तावत्कुरुया विनायक विगलद्वाप्याभुदूरेर्मुहुः
। सैन्यचाली वसुधां मजोमववधूर्मूर्तेर्वशोऽपि विना ।
दृष्ट्वा माधवमागतं त्रियसस्यं भर्तुः शुचो नाच तं
मद्गतारिममुज्ज्वलमिति तं वागदेविच्यीच्छादरत् ॥ २७ ॥
तावन्ने तु सुभासु चोऽपि मर्ता भावित्यत्यसौ
नेत्राग्नौ शलमाजितः पुरमिदः केवापि दुर्धर्मवान् ।
सन्तुष्टस्तपसा गिरीन्दुदुष्टिगुस्तां प्राप्य शं लक्ष्मते
देवस्तेन पुनः प्रसन्नमनसा संशोऽप्यतेऽष्टुः क सः ॥ २८ ॥
रक्षादुः लक्ष्म्यं तावदिति स चापमोदिता दिव्यया
वृष्ट्या मूलमयेव शुष्कलरसीमत्स्यादुःखा लक्षिता ।
संक्षुब्धानुगतोऽर्जुनः पृथिव्यामारवाहस्यमाधवे
सन्धुः पृथक् शरस्य सान्त्वयन् लोकां नुसारोदितैः ॥ २९ ॥

अथ लक्ष्म्यं स रत्नान्तो व्यसन्नस्य प्रतीक्षितः ।
संशोऽप्यतेऽष्टुः क सः ॥ ३० ॥
इति श्रीमोखलकुल जलधि-कोस्तुभ-चोल-वसु-चण्ड-पुत्र-चण्ड-
कुल-जाम्बवन्त-कुमार-शर-भोज-महाराज-विरचिते-कुमार-
सम्भवन-महा-चम्पु-काव्ये द्वितीय अध्यायः ॥

रुपायाम रजसा । २१५२२२२२ तपि तपः ॥ २॥

महाराष्ट्र सरकार
मुंबई

लाभको समर्थः कुशाग्रचित्तो वने निवर्तितमप्यप्यते
सनातनार्थं सलिलं चानिः श्रमस्यै स्वच्छकृत्ययेनं तपः।
प्रकाशमिदं वीरुधां त्वदधरच्छायां प्रचालं नवं
त्वन्नीलोदकसंभृतं तव मनोऽप्येतेषु स्मृतिरिदम् ॥ ८ ॥

मुनीनामप्येतत्तव चरितमाचार्यस्य दं
त्वदीयैः सौशील्यैर्मविति परिकृतो गिरिवरः।
प्रयं धर्मः सारो भवति भवती निर्विषयस्य
यदेवं धीनृत्तया भजति सत्कलात्मकमानि शम् ॥ १० ॥

मानं मां कृते वन्ममदीहि यतस्त्वत्सत्कृतोऽहं मुखाः
स्वरूपं सा सच दोषमादुरधिकं क्षान्तिस्तवाहं विजः।
पुष्टं त्वां हृतनिश्चयेन।स्मि चपलः केने।स्मि तेन त्वया
दुःसाधं कुलजातया सुवपुषा याले तपस्तप्यते ॥ ११ ॥

स्वादेतत्स्वल्पं दुःखं ददति महानिश्चयतदप्ययं न
त्वत्समस्तमस्तथा विचारपदवीमारोहमप्यशकम्।
त्यन्मात्राभरणानि वलकलामिदं वा शो धृतं गौ वने
वृष्टं त्वो।चे तामिच्छसि त्वमथ येत्स्वर्गं स भूमिः पितुः ॥ १२ ॥

निबोद्धारामिच्छस्वधालं तपो मि-
स्तव ज्ञार्थमेतद्भविष्यत्त्वमो धर्म।
स्थितो यो हृदये तवा सौ पुरस्तात्-
दुःखं करः को जरासु सुदुःख ॥ १३ ॥

त्वामत्यन्तं विदुः शीलमलानुमिस्तीर्तुं मुनीनां प्रते-
लेखां चान्द्रमसीं दिवाकरकरहृष्टामिवो तपश्मतः।
चित्तं कस्य न रूपते समनसो यश्चक्षुषो गेचरः
पूर्वोपाजितपुण्यमस्ति मम तत्पुण्यार्चमाकु त्वं भव ॥ १४ ॥

प्रयत्नेन विजातेना प्रभातेन तया स्वयमेव स्वमतो
रथं शंतिपुंशस्तथा विवर्तितान् जनलोचनमकोशित
पाशविर्तनी सरणी तं विजन्मान मि त्वमान्य च शो।
निबोध सुललो रिमं विज ममेरकं यत्तया

तपः कठिनमास्थितं कमलकोमलाङ्गं च भृशम्।
यमुर्दिगदिपानापि उचल संपदोऽवशया
विहाय वृष्टवाहने पतिमवाप्तुमिच्छ त्वसौ ॥ १५ ॥

पुरा पुरारिहं कृतिप्रभावतो निवर्तितः
शीलीमुखो वृथामुखो यदा उलून धन्वनः।
तदादि मम मेनीमिमां भृशं।क्षिणोति स कुधा
तदा मम त्वसावापि गृहे, दिनुर्न सौ रथमाकु ॥ १६ ॥

सा शंभोश्चरितेऽहं।देवरवधूनीते सनातनं स्वयं-
द्वर्गं शैलकुमारिणा विवृणुते शश्वत्समेवेदनाम् ॥
।दे।येनं राजनीषु नेत्रयुगलं सख्यो निमील्य कुतं
कुक्षा लक्ष्मविकर्तितं वदु वदत्यस्यामया लं वचः ॥ १७ ॥

स्वर्गतः कश्चित्तः सदाऽस्ति विद्युदैर्न वेत्सि भावास्थितं
मामि त्मुल्लिखिते इरो हिमानीरेः पुत्रो पलव्योऽभवत्।
सा तस्यादिगमे इरुत्त न पदाऽपश्य शब्दो धांमं तदा
पुर्वाणा विचयं करे पितृमता त्वाहा तपेऽर्थं वनम् ॥ १८ ॥

तदनु स विजनुः यदा वा सुलनुमिमां शशशोरवरः
समाभाविष्यत् इति शङ्कितसः सरव्या निवेदिनः
प्रगीदामि त्वमेवेत्युक्ताम प्रासीत्।

मेष्टो
विः)

गुमादिले
गुमताल

५ मुरु वचना मुवाय फेर माणो ५ १२५५१५५ ॥ २५ ॥

लाभमन्ते शक्तिः कुशाभ्यां चने निर्वर्तितमप्यायते
स्नातार्थं सालिलं चानिः श्रमनाये स्वच्छकल्पयेत् तपः।
प्रकाशगतिं वीरुधां त्वदधरच्छायां प्रवालं नवं
त्वन्नीलोदकसंभृतं तव मनोऽप्येवेयु संप्रतीते चम् ॥ ८ ॥

पु. शो. मु. शो.
चर्चः।

मृतीमामप्येतत्तव चरितमाचार्यद्वयं
त्वदीयैः लौरी लैर्मविति परितुतो गिरिवरः।
प्रयं चर्चः सारो भवति भवती निर्विषयया
यदेवं श्री नृत्तया भजति सत्कलात्मकमानि शम् ॥ १० ॥
मानं मां कते वनुमतीति यतस्त्वत्सत्कृतोऽहं मुखाः
स्वरूपं सासपदीममाहु रधि का क्षान्तिस्तवाहं विजः।
उष्टुं त्वां कृतनिश्चयोऽस्मि चपलः केने। स्त्रितेन त्वया
दुःसाधं कुलजातया सुवपुषा काले तपस्तप्यते ॥ ११ ॥

स्वा देव त्वत्तु दुःस हृदि मद्याने क्षान्तदप्यय न
त्वत्सम्पन्नमनसा विचारपदवीमारे दुमप्य शम् ॥
त्वत्कान्ता भरणानि कलकलामिदं वा री धृतं गौ वने
वृष्ट ह्वो। च तामेच्छास्ते त्वमथ ये त्वस्वर्गं स भूमिः पितुः ॥ १२ ॥

निनोढारामिच्छस्वथालं तपो मि-
स्तव प्रार्थने तद्वा विधाय श्रमो धम्।
स्थितो यो हृदयमे तव सो पुरस्तात् -
दुःशकरः को जरासु सुदुःखः ॥ १३ ॥

त्वामल्पन्त विचारिता मलनुमिस्तीर्णैर्मृतीनां प्रते-
लेखिं चान्दमसीं दिवाकरकरलुष्णामिवो त्पश्यतः।
चित्तं कस्य न दूयते समनसो मरचक्षुषो गोचरः
पूर्वेषां जितिपुण्यमस्ति मम तत्पुण्यार्थमाह त्वं भव ॥ १४ ॥
प्रक तेषां विजातेना प्रामादितया तया स्वयमेव स्वमतो-
र्यत् शंसितुं शक्तया विवर्तितान उज्ज्वललोचनमकेतिका
पार्श्ववर्तिनी सरवी तं विजित्मानमि त्प्रभाचक्षुः।

निजोऽयं सुतपोऽस्मिं विज मनोरथं यत्तया
तपः कठिनमाश्रितं कमलकोमलाङ्गः च भूशम्।
यत्पार्श्वदिशानपि उज्ज्वल संपदोऽवदाया
विहाय वृष्टवाहनं पतिमवातुमिच्छत् त्वसौ ॥ १५ ॥

पुरा पुरारिहं कृतिप्रभावतो निवर्तितः
शिलीमुखो वृथामुखो यदा उखूनधन्वनः।
लदादि मामितीमिमां भूशं। शोणोति स कथा
तदा प्रष्टुमसावापे गृहे, दिनुर्न सोऽप्यभाह ॥ १६ ॥

सा शंभोश्चरितेऽहं। केचरवधूमीने सत्तावर्गं स्ववत-
द्वर्गं शैलकुमारिणा विवृणुते शश्वत्समेवेदनाम् ॥
के चेष्टं रजनी पु नेत्रमुगलं सद्यो निमील्य दुतां
कुम्भा लशङ्खविकर्जितं बहु वदत्यस्याम दा सं वचः ॥ १७ ॥

सर्वतः कथितः सदाऽसि विद्युयैर्नो वेत्सि भावास्थितं
मामिच्छुल्लिखिते इरो हिमगिरेः पुत्रोऽपलक्ष्योऽभवत्।
सा तस्यादिगमे इरुष्य न यदाऽपश्यत् श्याद्विधां तदा
पुत्राणां विचयं परं पितृसत्ता त्वासा तपेऽर्थं वनम् ॥ १८ ॥

पिता-मा
पुत्रमाह ले
पुत्रं मतात्

तदनु स विजनुः कदा वा सुतनुमिमां शश्वद्वोरवरः
समा प्रापे पत इति शङ्कितः सरव्या निवेदिनः
प्रणीदामि त्वमेवेत्युमाम प्राशीत्।

आत्मा च लालो प्रमुदितनदनीलकण्ठैः धनाग्रे
 व्योमस्य रज्ज्वां कटोददेशमलं संचरन्मेघनागो
 अक्षरम्भं वदति वाते ता स्म सुवासामयकान्तं
 कामश्चापं वदति । हिलदा विष्णुरत्ना मयान्तम् ॥
 एवं मेघानां शिलयस्त्रितलिमुक्तिनादा नवानां
 निद्रां शङ्कोः समममदितं कुर्वती दानवानाम्
 जालो लक्ष्मणां पादिकवनिता सा दधानो निद्रामं
 वान्तीन्द्राशतउभयपवनो वर्धयन् कामिकामम् ॥ २ ॥
 जितालिमालामधुमि तमालां पुमार्गसाधाय
 पयो विमुञ्चत्यचिरपुनरितिः सुदाम्युदालीचल -
 दीपमाभिः ॥ ३ ॥

धनाधनानां लाले रुद्धतानां
 पुकुर्वती धां कतिरुद्धतानाम् ।
 रसतलं सान्द्रतमालनीला
 विमालि शङ्खादुरमालिनीला ॥ ४ ॥
 न वा मयु विपुललालसा समन्ततः
 शिलो - विमुञ्चत्यसमं समन्ततः
 विमदमयु मयुधरः कलापिनो
 दिवी सते चन्द्रमहः कलापिनः ॥ ५ ॥
 वदन्ति नद्यो मृशामाविलापः
 प्रवासिनामिदलमाविलापः ।
 मन्त्रनेकः सुत रामदीनो
 न वादिभिर्दुर्गतिरामदीनः ॥ ६ ॥
 पुनर्त्यो धमलां धनानां
 लतिद्रुतिं दूरं विलं धनानाम् ।
 कलापिनो धान्तकलाप भारं
 दया दृता धौनिविलापमाह ॥ ७ ॥
 विउमममन्तो मदमिन्नदन्तिनो
 विद्यत्यमो हं न धना न दन्तिने
 विराजयत्यम्युकादिर्न वाहरः
 उत्पीयते नापि निशा न वाहर ॥ ८ ॥

उदूढचारु विदशेन्द्रचारः

समुत्सृजन् वामुवशेन चापः।

दुलं हरन्नुसरोजलीलां

प्रबोधमम्बुधरोजलीलाम् ॥ ८ ॥

मुवस्तलं मालि धनेन्द्रगोपदं

स्वरैर्मयूरः शिखरीन्द्रगोपकम्।

करोति कान्ता विरहान्मानसं

वृजानि मज्जालवहिरादमानसम् ॥ १० ॥

विनोसते नो पयसा दिवाकरः

पुलुहशीलांशुमहो दिवाकरः।

समीरणो दुलकदम्बरं जवः

समाहिमन्तैलिकिरम्बरे जवः ॥ ११ ॥

पयोमुखां गुह्यरवीन्द्रलारं

रसन्दुलं मास्वरविद्युत्तारम्।

मनोदहत्माकुलमध्वगानां

विमर्ति राजीननमध्वगानाम् ॥ १२ ॥

पाथिकाञ्जिमं न मेधः

छादितदिनन्दन्महा नदी नमति।

पूलादुमो धमुदाधिं

दूरवृष्टं महा नदी नमति ॥ १३ ॥

विराटिष्ठा धनपट्टिः

स्वनविजितद्विषो पहा सरति।

विदधाति मुखमुपेन्द्री

निद्रासुरमोयमहासरति ॥ १४ ॥

रत्नामिना विप्रमुखां जियं यौवने

सत्त्वदम्बाजितेवातिवा यौवने।

जायमैधान्दुलाभूगिहंसायवैः

कान्ताकामो भिनन्मन्मन्वहंसायवैः ॥ १५ ॥

पत्यत्मा १५ वीरन्दरं वं जभूतं

जगदुर्लभं वामुनायं प्रभूतम्।

वृजत्पापगद्गलमोदैर्विनाशं

लमनो यथाद्विजन्तानां विनाशम् ॥ १६ ॥

जलवन्तः क्षमापीठं

समन्ततो राजमानि केदाराः।

शतेकमहापुलिपक्षं

जिपलमविरहे जमानि केदाराः।